

A falusi lakosság családvédelme.

Czettler Jenő dr. előadása.

Az Actio Catholica feladatául azt tűzte ki, hogy családvédelmi kérdésekkel abból a szempontból is foglalkozni fog, miképpen biztosítható az eddigénél jobban a család anyagi megalapozottsága.

Ha valaki ezzel a kérdéssel az ipari munkás szempontjából foglalkozik, akkor kétségtelenül egyszerűbb feladatot kell megoldania, mint ha a kérdést a mezőgazdaság szempontjából vizsgálja. Az ipari munkás gazdálkodása e vizsgáldás szempontjából egyszerűbb és a különböző munkakategóriák helyzete egyöntetűbb, mint a mezőgazdasági lakosságé. Az ipari munkás rendszeren nem termel saját céljaira, hanem szükségleteit a megkeresett pénzért veszi meg. A szociális kérdés magja tehát nála a bérkérdés és a munkaidő. Az ipari munkásság legtöbbször nagy tömegben él együtt, egészségvédelmi, társadalombiztosítási és hasonló feladatok náluk egyszerűbben oldhatók meg.

A falusi lakosság gazdálkodása más természetű, fia teljesen eltekintünk a középbirtokosnak nevezett agrárrétegtől, amelynek családvédelmi kérdéseit nyugodtan tárgyalhatjuk a középosztály problémái között, akkor is külön kell választanunk a következő kategóriákat: kiscgazdák, törpebirtokosok, zsellérek, földmunkások és falusi iparosok.

Kezdjük meg vizsgálódásainkat azzal a birtokos-kategóriával, amely a falu szempontjából a legjellegzetesebb. Ezt a kategóriát a magyar nyelvhasználat szerint *kisgazdának* nevezzük. Ez a fogalom felel meg kb. a német Bauer szónak. Ez alatt olyan birtokos-kategóriát értünk, amely gazdasági tevékenységét illetően zárt egységnek tekintendő. A kisgazdának rendszerint van anynyi földje, amennyire szüksége van, hogy családjával együtt megfelelően megélhessen és a földeken kívül rendelkezik megfelelő házzal, hozzája tartozó belsőséggel, állatállománnyal, szerzőkkel, gépekkel, stb. Az így gazdálkodó kisgazda családjával együtt zárt egységet alkot, a család, mint egész végzi munkáját s míg a gazda a földet munkálja, az asszony a háztartási munkák mellett az istállót is ellátja, a gyermek állatot őriz, kisebb munkát végez. Ennek a gazdasági egységet alkotó üzemenek az a jellegzetessége, hogy szükségleteinek legnagyobb részét *maga állítja elő* s csupán szükségleteinek kisebb részét szerzi be úgy, hogy az általa termelt értékekért, mástól vásárol. Különös figyelmet érdemel a falusi családanya munkája, aki a családi gazdaság belső üzemét (kiskert, baromfitartás és sertéshizlalást) látja el, amelyben a piaci termelés sok eleme fellelhető s amely az értékesítésnél épp úgy szövetkezeti védelmet igényel, mint a falusi család által folytatott háziipari tevékenység. Viszont a gazdasszony családellátási tevékenysége (húsfüstölés, sajt készítés, főzés stb.) inkább az oktatás oldalán mozdítandó elő.

Azt nem mondhatjuk ki az egész országra vonatkozólag egységesen, hogy hány hold földbir-

tokra van szüksége az ilyen kisgazdának abból a célból, hogy családjával együtt megfelelően és emberhez méltóan, nyugodtan élhessen. Ez a föld minőségétől függ. Rosszabb minőségű földből többet kell venni, jó minőségűből kevesebbet; olyan helyeken, ahol intenzívebb kertgazdaságot folytatnak, még kevesebbet, stb. A lényeg azonban mindenkor ugyanaz: az ilyen család jóléte biztosítva van, ha rendelkezik annyi földdel, állattal és eszközzel, amely elégséges ahhoz, hogy az egész család együtt munkálkodva megteremtse a tisztességes létfenntartáshoz szükséges anyagi eszközöket. Az ilyen család anyagi alapjainak biztosítása majdnem kizárólag csak gazdaságpolitikai feladat. Az ilyen családnál vigyáznunk kell arra, hogy az általa előállított cikkek árát a piacon mindenkor a költségeknek megfelelő magasságban tartsuk, hogy a család terményfeleslegéből az általa szükségelt és általa nem termelt cikkeket megvásárolhassa és megfelelő szorgalmas munkával és takarékoságával feleslegeket is tudjon gyűjteni.

Minden gazdaságpolitikus előtt világos, hogy ezek a célok elsősorban csak szövetkezeti szervezkedéssel érhetők el, mert a parasztcsalád gazdasága kicsiny. A gazdák beszerző szövetkezeteinek kell gondoskodniuk arról, hogy az általa vásárolandó áruk és mezőgazdasági üzemanyagok a lehető legolcsóbb áron kerüljenek tulajdonukba. Viszont az általuk termelt áruk értékesítéséről olyan szövetkezeti szerv gondoskadjék, amely a gazdáké s amely a piacon olyan súllyal tud fellépni, hogy az igazságos árat a gazdának termelvényeiért biztosíthassa. Ez nemcsak a

gazda, de a közösség érdeke is, mert ha előbbi megfelelő árat nem kap termelvényeért, nem mozdul ki gazdaságának zártságából, de maga fogyaszt el mindent, vagy nem termeli a kívánt cikket.

A gazda termelési tevékenységének intenzívebbé tétele céljából gondoskodnunk kell a termelés elősegítését végző szövetkezetekről is.

A tapasztalatok azt bizonyították, *hogy a szövetkezeti célokat megvalósítani, a kisemberek boldogulását, megerősödését előmozdítani tökéletesen csak akkor lehet, ha az áru minőségileg és mennyiségileg az értékesítési szervek által felkutatott piacokhoz, az értékesítési keretekhez igazodik.* Az áru minőségének és mennyiségének szabályozása szintén termelési kérdés.

Kisgazdáknál legtöbb esetben nemcsak a szakképzetség hiányzik, hanem a korszerű termelési eszközök sincsenek meg. Pl. nagyobb gépeket egyénileg beszerezni nem tudnak, termelési hitel a gyengébb kezeknek nem jut. Ezért olyan átfogó termelési programot, amely az országos magasabb célkitűzéseknek, a termelői érdekeknek, az értékesítési lehetőségeknek legjobban megfelel, végrehajtani csak akkor lehet, ha ezeket *a szétforgácsolt gazdaerőket előbb megfelelő nagyobb gazdasági egységekbe tömörítjük.* Az egyéni gazdálkodás fenntartásával önkéntes társulás, szövetkezés alapján létrejött *őstermelő Szövetkezetek és őstermelő Csoportok azok a nagyobb gazdasági egységek, amelyek a tagok számára olyan termelési eszközöket is képesek biztosítani, amelyeket az egyén eddig megszerezni, vagy gazdaságosan kihasználni nem tudott.* Az ilyen nagyobb gazdasági egységek megfelelő irányítás mellett

a gazdasági életben megközelíthetik a jól kezelt közép- és nagybirtokok szerepkörét, bár kétségtelen, hogy termelésük és gazdaságvitelük irányítása nehezebb, mint előbbieké; az orosz rendszerű kényszervezetés pedig a magyar kiscgazda individuális felfogásának nem felel meg. Viszont a szövetkezeti hivatott a szolidaritásnak azt a szellemét kimunkálni a falu lakóiban, amely az individuális gazdasági rend előtt a faluközösséget jellemezte.

Az Östermelő Csoportok és Szövetkezetek csak a kiscgazda egyéni gazdálkodását erősíthetik, de rendeltetésüknek csak akkor felelhetnek meg, ha segítő munkájuk *egységes és szakszem*. Megfelelően irányító központnak kell foglalkoznia az Östermelő Csoportok és Szövetkezetek megalapításával, szakszemű vezetésével. A szövetkezet a tervszerű munka biztosításához szükséges termelési eszközöket (forgótöke, gépek, vetőmagvak, tenyész- és haszonállatok, üzemanyagok, növényvédekezőszerek, műtrágyák stb.) megszerzi és szétosztja, berendezéseket létesít, termelési kísérletekkel, talajvizsgálatokkal a korszerű és jövedelmező gazdálkodást biztosítja, stb.

A kiscgazda-családnak anyagi jóléte biztosítása céljából tehát nélkülözhetetlenül szüksége van:

1. a terményeknek megfelelő igazságos árat biztosító gazdaságpolitikára;
2. egyes kisemberek érdekeit védő, nekik az összefogásra erőt adó szövetkezetekre.

Nem foglalkozunk külön a gazdáknak a szükséges töke biztosítását szolgáló egyéb szervekkel, mert azok végeredményében mind a szövetkezeti szervezet kiépítésével kapcsolatosak. Szö-

vetkezeti úton biztosítható a gazdának forgótőke-szükséglete és ugyancsak szövetkezeti úton gondoskodhatunk a megfelelő építőanyag rendelkezésbocsátásáról, hogy a kiscgazda lakásviszonyai fokozottan javuljanak. Szövetkezeti úton biztosíthatjuk az ivóvízellátást, betegsegélyezést, orvosságbeszerzést, stb.

Arra való tekintettel, hogy pro grammunkat rövidre kell megszabnunk, a részletekre itt inkább csak utalni kívánunk.

Ezeknek megállapítása után különös figyelemmel kell lennünk arra az esetre, amikor a gazda családjában olyan események következnek be, amelyek a fent említett módokon a gazdaságpolitikával és szövetkezeti szervezkedéssel nem oldhatók meg. Gondolunk itt elsősorban a gyermekek születésével kapcsolatos anyagi nehézségekre, a gyermek első éveiben mutatkozó helyzetre és azokra a bajokra, amelyeket az anyának a munkából való átmeneti kikapcsolódása okoz.

Szükséges, hogy akadjon a faluban olyan társadalmi szerv, amely az anyának a szülés folytán bekövetkezett munkaképtelenségének idejére házi munkájának elvégzését vállalja. Ez karitatív egyesületi munka lehet, ily leányegyesületek régebben működtek Németországban.

Szükséges az is, hogy az iskolába nem járó és a család gazdasági-üzemében még nem használható kisebb gyermekek őrzéséről valaki gondoskodjék arra az időre, amíg a családnak a munkában való elfoglaltsága ezt szükségessé teszi.

Itt állami és társadalmi munkára van szükség

megfelelő óvodák és napközi otthonok fenntartása céljából.

Nem vitás az, hogy bizonyos évszakokban a kisgazda-család munkája nincs teljes mértékben kihasználva. Helyes tehát, ha ezekre az időszakokra a háziipari és a falusi ipari tevékenység megfelelő szervezésével a falusi lakosság munkaerejének jobb értékesítéséről gondoskodunk.

A mezőgazdasági népesség körében észlelhető kényszerű téli munkanélküliség enyhítése érdekében szükség lenne az ipari üzemek decentralizációjára is. Az ipar általában az energiaforrások közelében fejlődött ki, a további decentralizáció kérdése tehát energiaátvitel kérdése. Különösen indokolt lenne ipari telepek létesítése az Alföld relative magas elveszületési arányszámot mutató keleti vármegyéiben, ahol viszont az agrárlakosság körében a téli munkanélküliség a legnagyobb.

Nem hagyhatjuk szó nélkül ezen a helyen a birtokpolitika kérdését sem. Nem vitás az, hogy a gazdaságosság szempontjából leghelyesebb az a falusi gazdálkodó egység, amely mint családi-üzem együtt dolgozik és amely képes arra, hogy önmagát fenntartsa. Sokkal nagyobb nehézségekkel fogunk találkozni azoknál a falusi lakosoknál, akiket általában *zselléreknek* nevezünk és akiknek oly kevés föld áll rendelkezésükre, hogy ennek hozadékból megélni nem tudnak és ezért másutt bér munkát kell végezniök.

Erre való tekintettel feltétlenül kívánatos, hogy a birtokpolitika lehetőleg olyan birtokegységek fennmaradására törekedjék, amelyek a kisgazda-család megélhetését lehetővé teszik. Ez az

örökjog reformjával és részben a tagosítással érhető el. A földnek túlságos földarabolása a föld nélküli falusi lakosság problémáit fogja fokozott mértékben felvetni s egyben veszélyezteti a gazdaságos termelést, aminek következménye az ország termésátlagának csökkenése s ezzel az országos kereseti viszonyoknak romlása, a nemzet elszegényedése lehet.

Ami a zselléreknek és a földmunkásoknak problémáját illeti, erre vonatkozólag a következőt mondhatjuk:

Amily mértékben mozdítja elő a kisgazdabirtokok elszaporítását célzó birtokreform az illető réteg szociális jólétét époly mértékben csökkenti a falusi munkás életterét s őt elvándorlásra készíteti. Pedig az első és legfontosabb törekvés az legyen, hogy az ilyen munkások természetesen a megélhetés biztosításával és nem kényszerrel helyhez köttessenek és a felesleges vándorlás megszűnjék, mert ez nemcsak anyagiakban, de erkölcsiekben, elsősorban a család szempontjából káros. És pedig nemcsak a városi munkára járók, de a mezőgazdasági munkáknak messzi tájakról érkező munkáscsoportjai is aggályosak e szempontból. Ismerjük az ilyen munkáscsoportok együttélését, az ezzel járó erkölcsi hátrányokat, ismerjük az ilyen munkások kiszolgáltatottságát a vezető munkásai, a vállalkozóval szemben, stb. Kívánatos, hogy akiknek a megélhetés céljaira önálló gazdaságot jelentő földet nem adhatunk, részükre is biztosítsunk megfelelő családházat és gazdasági épületeket, kis kertet, szóval belsőséget. A családház-akció a falusi munkáscsalád

élelmezésének, de kisvállalkozói jellegének is jelentős tényezője.

Ezen a téren kétségtelenül igen üdvös a FAKSZ és az Országos Nép- és Családvédelmi Alap házépítési akciója. Csak arra kell vigyáznunk, hogy a házak építése műszaki és egészségügyi szempontból helyesen történjék. Természetesen a költségekre is tekintettel kell lenni. Ezen a téren egységes országos szervezet létrehozását tartanok szükségesnek, mely egységes szervezet egyrészt az építőanyagok nagy tömegben, olcsón való beszerzésével, a terveknek nagy tömegben való elkészítésével tudná az építkezés olcsóságát biztosítani, egyben ellenőrzést is gyakorolhatna afelett, hogy a műszaki és egészségügyi szempontokat az illetékesek mindenkor szemelőtt tartásák.

Fontos továbbá az is, hogy a falusi lakosság ama rétegei számára, amelyek csupán házhellyel, vagy a család létfenntartását nem biztosító kicsi földdel rendelkeznek, állandó és megbízható munkaalkalmakat nyújtsunk. Ez legtermészetesebben az ott lévő nagyobb birtok termelésének intenzív irányú fejlesztésével, főleg a mezőgazdasági ipar révén lehetséges, de az ipar decentralizációja által is. Bizonyos esetekben azonban az állam közbenjöttére is szükség van. (Közmunkák.) Az a szempont, amely a munkaalkalmak biztosítása céljából a gépek alkalmazását mellőzendőnek tartja, nem mindig helyes. Ha a tudomány egyszer bebizonyította, hogy a termelés hozamának fokozása céljából, vagy helyesebben a gazdaságosabb termelés biztosítása végett valamely munka elvégzéséhez gépre van szükségünk, akkor a gép használatának mellőzése a nemzeti

termelés visszamaradását fogja okozni, ami a kíméletlen nemzetközi versenyben lemaradást jelent. Ebben az esetben az elsőrendű szempont a gazdaságosabb termelés. Nem kevésbé jelentős azonban az a kérdés, hogy a felszabaduló munkásoknak miképpen biztosítsunk munkát? Az a javaslat amely sokszor elhangzik, hogy a gépek használata folytán felszabaduló munkásokat tartsa el munka nélkül az, aki a gépet beállította s a gép segítségével előnyökhöz jut, a gazdaságosság elvével szembenálló felfogás. Az azonban valószínű, hogy a fokozatosabban belterjesebbé váló gazdaságok a gépek használata mellett is több kézi munkaerőt tudnak foglalkoztatni és az is bizonyos, hogy középületek, utak, csatornák építésével és egyéb szabályozó munkákkal helyes és előrelátó állami és pénzügyi politika mellett áthidalhatjuk a nehézségeket. A mezőgazdasági munkásközvetítés megszervezése is sokat jelenthet e tekintetben.

A család megélhetését biztosító *munkabérszabályozás* természetes követelmény. A gazdaságpolitika feladata azonban a mezőgazdaság olyan rentabilitásának biztosítása, mely a megállapított bérek fizetését lehetővé teszi.

A mezőgazdasági munkáscsaládok jólétének emelésével kapcsolatban még a következő kívánások merültek fel az előadást követő vita és az előadó összefoglalása alapján:

1. A mezőgazdasági cselédek elhelyezésére szolgáló lakások az ország egyes részein nem felelnek meg a törvényes követelményeknek. A meg nem felelő cselédlakások száma nem olyan nagy, hogy azok rendbehozatala a mezőgazdaságra a

mai körülmények között súlyosabb áldozatot jelentene, de ahol ez a szempont súlyosan esik latba (eladósodott birtok), ott megfelelő hitellel kell a birtokost támogatni, az adóhatóságok se akasszák az akciót azzal, hogy a cselédház-építést „vagyongyarapodásnak” vegyék és adóval sújtsák. Addig azonban, míg a földbirtokpolitika meg nem nyugszik, a cselédlakások kérdése is problematikus marad.

2. A mezőgazdasági vándormunkások elszállásolási viszonyai általában kedvezőtlenek. Erre nézve törvényes rendelkezést kell kérnünk.

3. A mezőgazdasági munkások munkaközvetítése tekintetében kívánatos lenne bizonyos fokú racionalizálás. Előfordul, hogy az ország nyugati részéből származó mezőgazdasági munkások szegődnek el az Alföld keleti vármegyéibe és fordítva.

4. Szükségesnek látszik a mezőgazdasági munkásság társadalombiztosításának, mindenekelőtt azonban a betegellátási ágazatnak a megszervezése. Ez természetesen csak a kispaszták fakultatív bevonása útján valósítható meg. Átmenetileg szóba jöhetne bizonyos meghatározott népességcsoportoknál a naturáliákban (csecsemőkelengye) nyújtott szülési jutalom rendszeresítése is.

5. A családi munkabér rendszeresítése a mezőgazdasági munkavállalóknál népesedéspolitikai és szociális szempontból éppen olyan fontos — ha nem fontosabb — mint az ipari munkavállalóknál. Minthogy azonban a gazdák helyzete egészen más, mint a gyárosoké, országos, vagy megyei bértkiegyenlítő pénztár létesítendő.

6. A mezőgazdasági munkásosztálynak nem-

csak házhozjuttatását, hanem *házhelyhez juttatását* kell kívánnunk. Az ONCSA munkájának ez-irányban való kiterjesztését kívánjuk, de nem csupán a munkaterület, hanem az ONCSA anyagi kereteinek kiegészítését házhelyjuttatásokra.

Fenntartani kívánjuk azonban továbbra is a falusi kislakásépítő szövetkezeteket. Az ONCSA munkájának megindulásával egyidejűleg a falusi kislakásépítő szövetkezetet halálra ítélték, ami hiba.

7. Kívánnunk kell a baleseti biztosítás kiterjesztését a mezőgazdasági munka bármely területén elszenvedett balesetre. A baleseti biztosítás ezidőszereint csak a *gépnél* keletkezett baleset esetére szól.

Végül foglalkozni kívánunk a mezőgazdasági családvédelemmel a *nő* szempontjából.

A felmerülő feladatok négy irányúak:

1. világnézeti,
2. egészségügyi,
3. kulturális,
4. gazdasági-szociális.

ad 1. Gyakorlati hitéletre nevelés. Az asszonyi és az anyai hivatásra való fokozott *lelki* előkészítés. Az állapotbeli tisztaság döntő erkölcsi jelentősége a hajadonok és asszonyok életében.

E munkára nélkülözhetetlen munkatárs a *vándorhitoktatónő*.

ad 2. *A csecsemő és kisgyermek gondozás* gyakorlati ábrák segítségével (ahol Zöldkeresztes szervezet nincs).

A női élet egészsége. (Népszerű előadásszövegek és illusztrációk.)

A női élet kritikus időszakai, betegségei.

Az anya és csecsemő egészségvédelme érdekében tanyakörzetekben községi szülészobák szervezése és társadalmi úton való fenntartása. (Szabados Sámuel tisztiorvos terve.)

ad 3. A népművelő-szervek, továbbá kulturális célkitűzésű társadalmi szervek munkájában (pl.: MANSz) a nemzeti műveltség kiegészítése. Magyar történelem, földrajz. Különösképen a magyar *gazdálkodás története* és a közgazdaságtan (magyar közgazdaságtan) alapjai népszerűen. Nagy magyar asszonyok életének ismertetése, életükkel adott példáik megkedveltetése.

ad 4. A falun élő nők *szakmai* képzése (mert szakmája a háztartás és a belső gazdaság), általános háztartási, főző és gazdasági tanfolyamok, gyakorlati bemutatók, előadások útján, járásokonként egy-egy mintaháztartás létesítésével (szövetkezeti minta járásokban is létesítendő mintaháztartások). Otthongondozási, főzési, belső gazdálkodásra tervezett és hirdetett versenyek útján. A mintaháztartások megszervezésével kapcsolatban megfelelő propaganda beállítása: szereld fel jobban háztartásodat, termelj többet, többet, több csirkét, több ..., hogy vásárolhass! (felsorolva az otthongondozásnak és a célszerű háztartásvezetésnek eszközeit.)

A falun élő háziasszony munkájának tervszerűsítése mezőgazdasági szaktanerők, orvosok segítségével.

Háziipari tanfolyamok keretében elsősorban az otthon szükségleteinek házi fedezését megtanítani.